

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

Рада молодих учених та спеціалістів

І С Т О Р І О Г Р А Ф І Я

Матеріали Сімнадцятої наукової конференції
викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського

Одеса
2022

УДК 300.3+301+930.1; 911.3 (477.74).

Історіосфера. Матеріали Сімнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. — Одеса : Ун-т Ушинського, 8–9 квітня 2022 р. — 93 с.

*Рекомендовано до друку
рішенням Вченої ради
Південноукраїнського національного
педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*

Протокол № 8 від 24 березня 2022 р.

ISBN 966-7965-01-5

© Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського

Позиція авторів може не співпадати з думкою редакційної колегії.

Відповідальний редактор —
д. філос. н., проф. **Ю. А. Добролюбська**

Редакційна колегія:

- д. філос. н., проф. **Є. Р. Борінштейн** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **А. О. Добролюбський** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **С. В. Іванова** (Інститут археології НАН України);
д. іст. н., доц. **А. В. Красножон** (Ун-т Ушинського);
к. іст. н., доц. **О. Є. Ліхачова** (Ун-т Ушинського);
д. філос. н., доц. **В. В. Окорокова** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **В. А. Савченко** (Ун-т Ушинського);
д. філос. н., доц. **З. М. Атаманюк** (Ун-т Ушинського);
к. іст. н., доц. **О. М. Присяжнюк** (Ун-т Ушинського).

Історія цивілізацій стародавності та середньовіччя

Стебаєв В. Г.

Особливості соціального стану селянства у країнах Скандинавії в період раннього Середньовіччя

Як і в деяких інших народів Західної Європи в раннє Середньовіччя, держави, що зароджувалися в Скандинавії, ґрунтувалися на політичному об'єднанні родинних племен під владою певного вождя. Але якщо простежити за виникненням державної влади у франків, готів, бургундів, то можемо помітити, що їхня влада виникала в ході завоювання римської території і тому від самого початку виконувала функції примушення по відношенню до населення, яке вони підкорили, тоді як у Норвегії, Швеції та Данії варварські королівства склалися у процесі внутрішнього завоювання, тобто у підпорядкуванні інших вождів племен самої Скандинавії. Панування одного народу над іншим тут як таке не встановлювалося.

Селянство Скандинавії було зовсім не безправним селянством, як у всій решті Європи. Від Норвегії через Швецію до Данії — ось порядок зменшення селянських свобод, хоча навіть у Данії вільних селян було на порядок більше, ніж у більшості тодішніх європейських країн. Така «казкова» картинка склалася завдяки тому, що значна частина цих людей звикла тримати в руках не тільки плуг, але ще й зброю, оскільки бонди — «вільнонароджені» скандинавські селяни, виступали самостійним ополченням у різних війнах та колишніх нещодавно традиційних грабіжницьких походах. Слід зазначити, що клімат у Скандинавії такий, що там, в принципі, не просто вирощувати господарські культури, «а загалом землю орали, де тільки для цього були хоч мінімальні можливості...» [1]. Через це багато скандинавських бондів були змушені, крім селянського землеробства, займатися збиранням, ремеслом, щоб прогодувати себе та свою сім'ю. У міському законі Магнуса Лягабота та пізніших джерелах зафіксовано близько трьох десятків ремісничих професій у Бергені. Бонди займались полюванням, риболовлю,

торгівлею тією ж рибою. «Експорт в'яленої риби мав величезне значення для економіки північно- та західнонорвезького узбережжя» [1]. І звичайно ж, вони не противилися грабункам, іноді поєднуючи їх з торгівлею, як це робили вікінги.

Всі ці можливості вільного життя селянам решти Європи навіть не снилися, з іншого боку це створювало більш доброзичливу та волелюбну атмосферу, ніж у решті Європи. Відмітимо, що в Європі в цей час процвітає феодалізм, влада королів централізована і тримається в руках певного короля.

Розглянемо для прикладу ситуацію у Норвегії, селянство якої при низькому рівні централізації перетворилося на одну з сил, яка могла диктувати свої права і навіть чинити опір владі короля вже за Олава Трюггвасона (995–1000) і більшою мірою за Олава Харальдссона (1015–1028). Починають відбуватися зміни у суті норвезької держави, які говорять, на наш погляд, про те, що влада верховного вождя союзу племен перетворюється на владу глави ранньофеодальної держави, яка протиставляє себе народу і пригнічує його. Спроби обох Олавів проводити подібну політику наштовхувалися на запеклий опір бондів і родової знаті, що зберігала свій вплив на них, і призвели до загибелі цих госуларів [3]. Слід однак підкреслити і той факт, що право на зброю та обов'язок участі у війнах у них залишилися, а ось способи заробітку постійно скорочувались.

Тепер же поговоримо про правоздатність бондів. Селяни, навіть ті, що були позбавлені права власності на свою землю, не втрачали особисту свободу та правоздатність.

У раннє Середньовіччя скандинавські тінги, тобто народні збори, грали величезну роль: вони були центром громадського, зокрема релігійного, життя. На них не лише здійснювали суд, а й ухвалювали закони, «тексти ранніх редакцій обласних судовиків зберігають свідчення того, що вони частково вироблялися на тінгах від імені бондів» [4].

Як не дивно, але аж до другої половини XII ст. все ще зберігався звичай, який зобов'язував проголошувати конунгів на селянських тінгах. «Претендент на верховну владу над Норвегією, що походив

з королівського роду (konungborinn), повинен був просити у бондів згоди визнати за ним цю гідність» [4]. Нерідкими були випадки, коли конунг повинен був давати бондам обіцянки, намагався зацікавити їх у своєму обранні, в наш час це б назвали передвиборчою кампанією. «Навіть прийнятий під впливом вищого католицького духовенства закон 1163 про престолонаслідування, спрямований на посилення ролі аристократії в проголошенні конунга, не передбачав остаточного усунення бондів від участі в цьому акті» [4]. Незважаючи ні на що, верхівка бондів продовжувала грати активну роль на тінгах і на початок XIII ст.

Підбиваючи підсумки, треба зазначити, що ми простежили ось цей особливий шлях соціальної організації селян у Скандинавських державах. Слід зауважити, що складності їх життя через природні та географічні умови, а також той факт, що вони грали велику роль в організації війська держави, позитивно впливали на рівень їх прав та свобод.

1. Гелле К., Дюрвін С., Даніельсон Р., Говленд Е., Грьонді Т. Історія Норвегії. Переклад з норвежської Н. Іванчук, І. Сабор, М. Красавіна. Львів: Літопис, 2001. 336 с.
2. Гуревич А. Я. Избранные труды. Крестьянство средневековой Норвегии. Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета, 2006. 368 с.
3. Гуревич А. Я. Норвежское общество в раннее средневековье. Москва : Наука, 1977. 337 с.
4. Гуревич А. Я. Свободное крестьянство феодальной Норвегии. Москва : Наука, 1967. 253 с.
5. Сванидзе А. А. Викинги — люди саги: жизнь и нравы. Москва : Новое литературное обозрение, 2014. 800 с.

Митишова Л. С.

Ізабелла Французька у контексті подій Столітньої війни

Століття війна — це період найтривалішої боротьби між Англією та Францією, саме вона дає нам героїв, якими являються жінки. Такою і є Ізабелла Капет. Вона є дуже цікавою особою, як у французькій, так і в англійській історіографії. Постаць Ізабелли є дуже ак-